

PENÇEDEKİ DEMOKRASİ(*)

Muharrem BALCI

Demokrasi, anlamı ve önemi bilinsin bilinmesin, herkesin başı sıkıştığında kullandığı bir kavram. Hak ve Hürriyetin aranmasında, tanınmasında, korunmasında hatta sınırlandırılmasında dahi kullanılabilir bir kavram. Gerçek uygulamasını merak edilen, ancak hiçbir devirde yeteri kadar tarif edilememiş, edilmeye çalışılsa dahi, insanlığın bir türlü gerçek anlamda uygulamasına tanık olmadığı bu yöntemin ilkesi ve uygulaması, ülkemizde de farklı bir mahiyet arz etmemektedir. Batı toplumları için, bilhassa kendi tarihi birikimi içinde yer almış olmasına rağmen çokça eleştirilmekte, daha iyisine ulaşamadığından hüsnü kabul görmeye devam etmektedir. Türkiye’de de, bir asra yakın zamandır, mevzuatta yer almaktadır.

Çoğu zaman küçük bir azınlığın, tepeden inmece anayasa ve kanunlarla kayıt altına aldığı egemenliği, büyük çoğunluklar üzerine sulta kurarak uyguladığı yönetim tarzına dönüşen demokrasi, günümüzdeki “temsili” şekliyle insanları endişeye sevk etmektedir. M.Ö 700 yıllarında kısa bir zaman diliminde uygulandığı rivayet edilen “doğrudan demokrasi”nin ortaya çıkaracağı anarşiden kaçılmış, günümüz “temsili demokrasi” sine geçilerek merkezi veya yerel sultaların tahakkümüne girilmiştir. Doğrudan Demokrasi’de ki Robinsun’un hakları “Temsilciler”e geçmiş, “Cuma”nın faziletleri ise, yönetilen “Halklar” a tevarüs etmiştir.

Demokrasi konusunda çizilen hayaller, pembe tablolar gerçeğe dönüşmemiş, bu hayalleri öncelikle yıkanlar demokrasiyi ideal bir sistem olarak toplumlara sunanlar olmuşlardır. Demokrasi ile özgürlüğü tatmak isteyenler veya özgürlüklerinin devamını arzulayanlar ile, eşitliğin bir tabiat kanunu olduğuna inananlar, bu inançlara karşı aksi inanç besleyenler ve inançsızlıklarını, toplum adına, toplumun iyiliği(!) için dayatmaya dönüştürenler yüzünden bu ideallerine ulaşamamışlardır. Demokratik geleneğe uzun yıllar ev sahipliği yapan ülkeler, demokrasiyi ihraç ettikleri ülkelere nazaran biraz daha iyi durumda olabilirler. Fakat bu güne kadar arzu edilene ulaşamadığı gibi, bu yolda kuvvetli bir ışık da görülememektedir. Bu sadece Türkiye için değil Batı için de bizzat Batılıların ifadeleriyle- böyledir.

Batı’da, Egemenlik ve Çağdaş Demokrasi

Batılı toplumlar, tarihten devrıldıkları demokrasi hedeflerinin yerine çok farklı uğraşlar peşine düşmüşlerdir. Demokrasinin kendileri için çizdiği hedefleri inkâr etmemekle birlikte, çoğu zaman ve bilhassa kendilerinden olmayanlara (Ötekiler) karşı unutmüş görünmekte. Küçük bir azınlığın parsellediği egemenlik (...)Siyasal güç modern derebeyliklerin etkisini kırmak yerine, bunların ortağı ya da uşağı olmuş ve çekilmez bir hal almıştır.¹

25 yıl evvel Batı Demokrasi’si için bu tespitleri yapan Claude Julien, Batı Demokrasisi’nin yüzyılın başından beri zenginlikleri kat kat arttırmayı, tüketim düzeyini yükseltmeyi ve bir çok iyi işleri başarmasına karşılık, “özgürlük, eşitlik, adalet konusunda böylesine hızlı bir

* Yeni Türkiye Dergisi’nin ‘Demokrasi’ (Eylül-Ekim, 1997, 17.Sayısında) yayınlanmıştır.

1 Claude Julie, “Demokrasilerin İntiharı”, İst: Milliyet Yayınları, 1974, s. 336

kalkınmayı gerçekleştirmiş midir?” diye sormadan da geçememektedir?² Ve devam etmektedir: “Refah ve güç, toplumda dev bir genel kalkınmaya neden olurken, aynı toplumu gerçekten özgür kılamamıştır. Şimdi yoksullar, az yoksullar, ama eşitsizlikler alabildiğine büyüktür.(...) Cahillikleri gerilemiştir, ama iktidar sahibi olmalarına yetecek insancıl bilgiler edinememişlerdir.(...) Tek silahları, tıpkı yüzyılın başında olduğu gibi, yine oy pusulaları ve grevdir. Oysa ekonomik ve siyasal iktidarı elinde tutanlar, bilim ve teknolojinin bütün kaynaklarından yararlanarak komuta ettikleri araçları geliştirmek yolunu seçmişlerdir. Refah ve güç demokratik hayatın gelişip serpilmesine yarayabilirdi; bunun yerine demokrasiyi bunalmı çarpıntılar içinde bırakıvermiştir.”³

Batı toplumları başkalarına karşı kayıtsız davranan, oburluğu ve aç gözlülüğü gerektiren asık suratlılığın, boynu büküklüğün, çıkarıcılığın izlerini taşımaktadır. Ve kardeşlik nedir habersizdirler. Oysa kardeşlik, geleceğe beslenen umutlarla yeniden doğmaktadır; bir umut doğmaya görsün, ister gerçek ister yanıltıcı bir umut... Kitleler kardeşlik görüşüne hemen yeniden kavuşuyorlar ve bu, statükocuların ödünü patlatıyor. (...) Daha geniş bir özgürlük, daha büyük çapta bir eşitlik, ortak bir çabanın ürünü olan kardeşlik unutulunca, Batı demokrasileri olanca enerjilerini ve kaynaklarını üretim ve tüketimle beraber, güvenliklerinin sağlanması sorunu üzerine toplamışlardır.⁴

Bir Batı’lı yazarın 25 yıl önceki tespitlerinden de görülebileceği gibi, başta kendi halklarına olduğu kadar, sömürdükleri halklara karşı da tüm insanlık dışı zulümleri reva gören Batı ve Batı’nın zihniyetini taklit eden “militarist demokratik” ülkeler; karşılarında bu zulümlere karşı bir takım küçük birlikler kuran “Öteki Dünya”nın veya kendi bünyelerindeki “ötekilerin” kardeşlik ve beraberlik oluşumları karşısında İkinci Dünya savaşından sonra Amerika’nın tüm dünya toplumlarına hediye ettiği “Milli Güvenlik Doktrini” ve bu doktrin çerçevesinde oluşturulmuş “Milli Güvenlik Siyaseti Ve Milli Güvenlik Kurulları”na sırtlarını dayamışlardır. Vaad ettikleri demokratik yapılanmayı, aç gözlülük ve bencillikleri nedeniyle toplumlara sunamayan çifte standartlılar, kendi etraflarında muhkem kaleleri andıran Milli Güvenlik Kurulu ve bağlı birimlerini, toplumların üzerinde de antidemokratik anayasaları oluşturmuşlardır.

Bu antidemokratik anayasalar ile, halkın siyasete katılması ve iktidarı belirlemesi veya etkilemesi arzulanmamıştır. Aksine demokrasi, salt bir şekilde sadece ve sadece “seçimler”e endekslenmiştir. Milli iradenin belirlenmesinin tek göstergesi seçimlerdir. Seçim sonrasında ise, halka ihtiyaç yoktur. Aksi halde halk, seçimlerden sonra oluşacak iktidarı etkileyecek olursa, daha doğru bir ifadeyle “etkileme iradesini göstermeye kalkarsa” sistemin sahipleri tarafından tayin edilen “Milli Güvenlik ve Milli Güvenlik Politikaları” sekteye uğrayabilir. O halde, bu tarz bir katılımcı demokrasi gerçekçi değildir. İşte, ancak “Halksız Demokrasi” veya “Saf Milli Egemenlik” olarak ifade edilebilecek⁵ olan bu demokratik(!) anlayış, Türk Anayasalarında da, bilhassa 1961 ve 1982 Anayasalarında hâkimdir.

2 Claude Julien, A.g.e., s.352.

3 A.g.e., s.353

4 A.g.e., s.357

5 Bülent Tanör, *İki Anayasa*, İst: Beta Basım Yayım Dağıtım, 3.Baskı, 1994, s.78.

Türkiye’de Egemenlik Ve Demokrasi

1982 Anayasası’na Göre:

Türkiye’de egemenlik ve demokrasinin konumunu en son düzenleme olan 1982 Anayasası’na göre irdeleyeceğiz. Zira Cumhuriyetin başından bu yana vaadedilen demokrasinin nasıl içi boş bir kavrama ve yanılığa dönüştüğünün en son versiyonu 1982 Anayasası’dır. “**Tek seçeneği oylama**” özgürlüğü tanınan halka kabul ettirilen 1982 Anayasası’nın 6.maddesi, “Egemenliğin, kayıtsız şartsız Milletin olduğu”nu amirdir. Maddenin devamında ise:

“Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa’ nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılmaz. Hiçbir kimse ve ya organ, kaynağını Anayasa’dan almayan bir devlet yetkisini kullanamaz.”

hükmü getirilmiştir.

Anayasa’nın bu maddesi Cumhuriyetin temel nitelikleri açısından iki yönüyle önemlidir.

Birincisi, “egemenlik” gibi, bir milletin varlık nedeni olarak değerlendirilmesi gereken husus ve buna bağlı olarak “ Egemenliğin kayıtsız şartsız Millete ait olduğu” hükmü, anayasanın değiştirilemeyecek hükümleri arasında yer almamaktadır. Anayasalarda Millet iradesi nazara alınmadan konulmuş “**değiştirilemez**” ifadesinin tartışılır olması bir yana, tartışılmayacak ve değiştirilmesi teklif edilemeyecek kuralın, anayasaların özüne ve ruhuna uygun bir şekilde öncelikle, ‘Egemenliğin Millete Ait Olması’ olmalıydı. Eğer adına demokrasi denilecek ise, kavramın kullanım amacına uygun olarak, Egemenlik millete ait olmalı ve bu kural kesinlikle değiştirilememelidir. Muhtemeldir ki, “ değiştirilemez” olarak kabul edilmemesi, Anayasa’nın sonraki maddelerinde bir vesayet makamı olarak düşünülen MGK ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin, Millet adına egemenlik hakkını kullanabilmesi içindir. Bunun en tipik iki belirtisi bulunmaktadır. 1- Milli Güvenlik Kurulu’nun **hükümet üzerinde bir hükümet** şeklinde düzenlenmesi, 2- TSK’nin, yayınlandığı bildirimlerde “**Türk Milleti’ne karşı sorumlu Türk Silahlı Kuvvetleri**” ibaresini kullanmasıdır. Türk Milleti’ne sorumlu olabilmek için, O’nun adına yetkili olmak gerekir ki, bu yetki sadece”**TBMM**”ne ve “**Bağımsız Yargı**”ya verilmiştir. Aksini düşünmek dahi, İrade ve Egemenliğe aykırıdır.

İkincisi, 1961 Anayasasındaki şekliyle öz olarak aynen korunan “Egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletinde olması”nın yanı sıra, “**egemenliğin kullanılmasının yetkili organlara bırakılması**”. Bu fıkrada yetkili organların açıklanmaması ile de bir belirsizlik yaratılmaktadır. Devleti kuran ve anayasaları düzenleyen irade, Millet Egemenliği’nin sınırlarını ve kimler tarafından kullanılabileceğini, en güçlü olanın yorumuna terk etmiş bulunmaktadır. Egemenliği kullanabilecek organlar tahdidi değildir. Tadad edilmemiştir. Belirsizdir.

Hıfı Oğuz Bekata'nın ifadesiyle⁶ "Milletin hükümdarlık haklarına sahip bir Meclis'e, yetkili organ denilmesi hazmedilemez bir durumdur." Hâlbuki 1924 Anayasasında bu madde, "Türk milletini ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve Millet adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır" (m. 4) şeklinde iken, 1961 ve 1982 Anayasaları'nda, egemenliğin kullanılmasında "Millet İradesi"ne ortaklar tayin edilmesi, demokrasiden önce, egemenliğin kullanılması tartışmasına dikkatleri çekmelidir.

1982 Anayasası'na konulan bu hüküm ile "Milli Egemenliğin yanı sıra Devlet egemenliği de tescil edilmiştir."⁷ Hatta o kadar tescil edilmiştir ki, Devlet Egemenliği, Milli Egemenliğin korunması gerekçesiyle tamamen "Kutsal Devlet" sendromuna dönüştürülmüş, Milli Egemenlik yerine Devlet egemenliği, daha gerçeğe yakın bir ifade ile, "devlete hakim olanların egemenliği" öngörülmüştür.

Kutsal Devlet, Temel Hak ve Özgürlükler.

1982 Anayasası'nın; toplumu bireyin, devleti de toplumun önünde tuttuğu açık bir şekilde görülmektedir. Anayasa'nın ilk cümlesinde "Kutsal Türk Devleti" ibaresi yer almaktadır. Bu yönüyle 1982 Anayasası, devleti kutsamakla işe başlayan ilk ve tek "Batı Demokrasisi Anayasası" dır.

Esasen, Devlet'in kutsallığı da Batı'dan gelen bir anlayış. Kutsallaştırıldıkça dokunulmaz hale gelmiş ve zorlaşmıştır. Kutsal devlet, kutsiyetine izafeten her şeyi belirleme yetkisini kendinde görmüştür. Hâlbuki devlet, birey ile toplum, toplum ile devlet ve devlet ile birey arasında tarafsız olmak zorundadır. Vatandaşın devlet gibi düşünmeme özgürlüğü olabilir. İşte devlet, yurttaşının bu istekleri doğrultusunda yapacağı hukuki düzenlemeler ile hukuku ve düzeni sağlamalıdır. Bir ülkede yürürlükte olan düzen hakkında en önemli belirti temel hak ve özgürlükler rejimidir. Kutsal olan, insanın doğuştan getirdiği haklardır. Bu haklardan dolayı insan masumdur. Bu hakları kuruyacak olan beşeri güç kutsal olamaz, masun da olamaz. Bu güç, yapacağı düzenlemeler ve uygulamalar yönünden tartışılır ve cezalandırılabilir.

Türkiye'ye baktığımızda temel hak ve özgürlüklerin, bilhassa düşünce özgürlüğünün sağlan(a)madığını görmekteyiz. Devlet düşünceden korkmaktadır. "Oysa düşüncenin tehlikesi olmaz. Ama bizde 'şöyle derseni seni cezalandırırım' diyor. Böyle bir devlet zorbalasır. Beni devlet istediği biçime sokamaz. Sokmaya kalktığı zaman o ben olmam. Kimse kendisi değildir öyle bir devlette. Devlet herkesin kendisi kalmayı oluşturacak ortamı hukuk sayesinde kotarabilir."⁸

Kutsal Devlet'e Anayasa

Türkiye'de kutsal devlet ve karşıtı yansız devlet konularında farklı düşünen demokratlar mevcuttur. Bir kısım demokratlar yukarıdaki fikirleri dillendirirken, bir kısmı da, ihtilalcilere temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı, devleti tanrılaştırıcı anayasalar önermekle meşgul ol-

⁶ Temsilciler Meclisindeki konuşmasından aktaran, H. Özdemir, *Rejim ve Asker*, İst: İz Yay, 1993, s.227s

⁷ Ersin Kalaycıoğlu'nun "1960 Sonrası Türk Siyasal Hayatına Bir Bakış..." adlı kitabından aktaran, H. Özdemir, "Türkiye Cumhuriyeti", İst: İz Yay., 1995, s.457)

⁸ Sami Selçuk, Yeni Yüzyıl, 21.07.1997 günlü Röportaj'dan.

maktadırlar. 12 Mart 1971 darbesi öncesinde “Sivil Bürokrasi”nin, özgürlükleri kısıtlayıcı, devleti şahlandırıp muhaliflerini ezici konuma getiren bir anayasa taslağını 1969’da dönemin Başbakanı Süleyman Demirel’e takdim ettiklerini, bu tasarıda yer alan bir çok görüşün 1971 anayasa değişikliğine dahil olduğunu Süleyman Demirel’in ifadelerinden bilmekteyiz.

Yine aynı şekilde sivil bürokrasinin bu iki önemli ismi Coşkun Kır ve Adnan Başer Kafaoglu’nun 1980 darbesi öncesinde darbe lideri Kenan Evren’e de bir anayasa taslağı sunduklarını, Evren’in de bu taslağı pek fazla antidemokratik ve diktatörlüğe götüren tekliflerle dolu olduğunu belirterek güya geri çevirdiğini anılarında okumaktayız. Bununla birlikte, Süleyman Demirel’in “% 80’i 1971değişikliğine girdi” diye ifade ettiği Anayasa Değişikliği önerilerinin geri kalan %20’sinin de 1982 Anayasasına girdiği anlaşılmaktadır.

Devleti kutsayan müdahaleci devlet anlayışı, kutsal devlete yaratıcıya ait olan “temel hak ve özgürlükleri” belirleme ve kısıtlama yetkisi vermektedir.

Anayasa’da Verilen Kadar Demokrasi

Milli Egemenlik konusunda halk iradesine ancak beş yılda bir başvurma ihtiyacı duyan, fazlasını demokratik sistem açısından zararlı gören hukuk sisteminin, hak ve hürriyetler bakımından öngördüğü yapıya da değinmekte yarar vardır.

1982 Anayasası’na göre demokrasi, “**bu Anayasa’da verilen kadardır**”dır. “Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait oluşu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı.” (Any. Başlangıç, paragraf.5)

1982 Anayasası’nın Amentüsü olan Başlangıç Bölümü’ne göre (anayasaya dahil olup olmadığı tartışılır) vatandaşlar, “Bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden yararlanarak maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahiptir.” (Başlangıç, paragraf.8) Bir yanda sun’i anayasalar, diğer yanda doğal (doğuştan getirilmiş) haklar. Sun’i olan, doğal olanı devre dışı bırakmakta. Bunun adı da “**demokratik anayasa**” ve bu anayasanın hukuki sınırlarını belirlediği devlet “**demokratik sosyal hukuk devleti**” olmaktadır.

Devletin “insan haklarına saygılı”lığında da ölçü, “toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.” (m.2). Görüldüğü gibi, “insan hakları” kadar “demokratik hukuk devleti” ilkesine bağlılık da, “**Atatürk milliyetçiliği**”, “**Başlangıçta belirtilen temel ilkeler**” gibi kayıtlar çerçevesinde söz konusudur.

Anayasa’nın temel ilkelerinin belirlendiği başlangıç bölümüne göre, hiçbir kişi ya da kuruluş, “bu anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacaktır.” (Başlangıç, paragraf.5.). Çünkü evrensel ilkeler ve hukuk değil, anayasa ve kanunlar üstündür.(Başlangıç, paragraf.6) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın verdiği demokrasi, kendini, kendi buluşu olan ilkelere başka hiçbir ilke ve kural ile bağlı saymamaktadır. Hatta o kadar ki, temel hak ve hürriyetler konusunda, kendisini icad eden Batı’lı zihniyeti dahi dikkate almamaktadır.

Değiştirilemez İlkeler

Demokratik olmasa bile, herhangi bir anayasanın değiştirilemez ilkelere sahip olması ancak Türk Anayasaları için mümkün olabilir. Bununla birlikte demokrasilerin, toplum katmanları içinde, menfaatlerini en iyi bir şekilde koruyabilecek güce sahip kesimlerin bir lufu olduğu düşünüldüğünde fazlaca hayal kırıklığı söz konusu olmamalıdır. Fakat bu şekilde değişmez kurullarla bir halkın ve ülkenin hukuki ve siyasi geleceğinin dondurulmak istenmesi, insan haklarına saygısızlık olduğu kadar, insan aklına da saygısızlıktır. Bu ilkeleri koruyanların, tüm akılları kendilerinki gibi durağan saymaları da işin başka bir acı yönüdür. Dar kalıplara sığdırılan ve bununla yetinen akıllar bir ülkenin ve halkının kıyamete kadar değişmez ilkelerle yönetilebileceğini zannetmektedirler. Bunun adına da gelişme demektedirler.

Elbette, “iyi bir anayasa” toplumun ve demokrasinin sorunlarını çözmeye yetmez; ama, toplumun gerisinde kalan bir anayasa da demokrasi, özgürlük, eşit ve dengeli gelişme taleplerine getirdiği engellerle, büyük bunalımların besleyicisi ve körükleyicisi olur... Kısacası, yasaklar listesiyle, yasama ve yürütmeye tanınan ve tanınabilecek olan yeni sınırlama yetkileriyle bu anayasa, özgürlükçü demokrasi için bir engeldir.⁽⁹⁾

Anayasalar ve Kooptasyon¹⁰

Türkiye’de anayasaların “**seçilmiş kurullar**” tarafından yapılmadığı konusunda hiçbir görüş ayrılığı yoktur. Hatta bu durum bir şekilde kanıksanmıştır da. Bilhassa 1961 ve 1982 Anayasaları’nın, “**seçme**” usulü ile yetkilendirilmiş kurullar ile bu kurullara “**Üst Kamara**” görevi gören “**dikta kurulları**” eliyle yapıldığı” da bir gerçek. Üst kamaraların belirlediği alt kurullar, bir kısım “tabii üyeler”, “kontenjandan atananlar” ve “valilerce onaylananlar”dan oluşturulmuştur. “Yakın siyasi tarihte “seçim”den çok “seçme”yi görüyoruz. Bunlar birbiriyle parlamenter demokrasilerde olmaması gerektiği ölçüde iç içe ve sarmaş dolaş. Seçen seçilen ilişkisinde birileri hep araya giriyor ve bu olgu pek de sorgulanmıyor.”¹¹

Türkiye siyasi hayatına yüzeysel bir bakış bile, siyasetin belli dönemlerde değişmez bazı kişilerce belirlendiğini, seçmenlerin iradesinden ziyade siyasete yön veremeye çalışan, diğer bir adıyla “derin devlet”i oluşturmaya çalışan kişilerin bu belirlemede etkin olduklarını görmekteyiz.¹²

İşte gerek Türk Anayasaları’nın yapılışı, gerekse siyasal rejimin ve figüranlarının tayini hep aynı usule göre yapılmaktadır. “**Seçme Usulü**”. Bunun adı da Temsili demokrasi değil, Kooptasyon sistemidir.”¹³

⁹ Bülent Tanör, A.g.e., s. 184.

¹⁰ Kooptasyon: Kendi üyesini kendi seçme usulü, seçip alma usulü. (*Büyük Sözlük*, Fransızca-Türkçe, İst: Milliyet Yayınları,1990)

¹¹ Taha Parla, “*Türkiye’nin Siyasal Rejimi*”, İst: İletişim Yay, 3. Baskı 1995, s. 124

¹² Beş dönem arka arkaya Gümüşhane ve Trabzon Milletvekilliği yapmış, taşlamaları ile ünlü şair Halil Nihat Boztepe’den bir nükte nakledilir: Halil Nihat: Cumhurbaşkanı’nın Dolmabahçe Sarayında ikamet ettiği günlerde sık sık saraya gider gelirmiş, üstada sormuşlar sarayı sık ziyaret edişinin sebebi ne? Halil Nihat’ın cevabı hayli açıklayıcıdır: “Seçim bölgemi ziyarete gidiyorum.” D. Mehmet Doğan, “*Halka Karşı Demokrasi*”, İst: Beyan Yayınları, 1988, s.52

¹³ Taha Parla, A.g.e., s.136.

Derin Devlet'e Giden Yolda

Kanun ve Düzen - Disiplinli Demokrasi.

“Kanun ve Düzen: Bu slogan, düzen değişikliği sonucu bir şeyler kaybetmekten korkan ya da bir şeyler kaybedecek olan herkesi kapsamaktadır. Gücünü artık kanıtlamaya kalkışmanın bile gereksiz olduğu doğal bir refleksi ifade etmektedir. Ama aynı zamanda yararlı bir slogandır da: Sömürmesini bilen bir partiye, geniş bir seçmen kitlesi, çoğu kez de sağlam bir çoğunluk sağlar. Ayrıca kârlı bir slogandır: Bir sürü tartışma arasında kaybolup unutulmuş havayı dağıtır. Çünkü bütün demokratik toplumları harekete getiren iki güçten birinin taraftarları “kanun ve düzen” bayrağının altında derhal toplanırlar: “Eylem” partisine karşı olan “direniş” partisi, ilerici ögelere karşı olan tutucu ögeler, sola karşı sağ.”¹⁴

Demokratik olduğu iddia edilen pek çok ülkede halkın ve de aydınların çoğunluğu, “birbirinden fazla farkı olmayanları seçme özgürlüğü”nün gereğini yerine getirdikten sonra, siyasi sorumluluklarına ara vermekte, yeniden asli görevleri olan siyaset dışı hayata dönmektedirler. Bir sonraki seçimlere kadar da siyaset dışında kalmaktadırlar. Yetkisini halktan aldığını iddia eden veya öyle vehmeden vekiller veya yetkilendirilmişler de, kanun ve düzeni sağlamak adına, bu düzenlemeleri yapanların iki dudağı arasında sıkışıp kalmaktadırlar. Cumhuriyeti kuran ve devam ettiren irade, kanun ve düzeni sağlamak için gerekli düzenlemeleri de Millet ve Cumhuriyet adına yapmaktadır.¹⁵

Halkın, siyasete lütfen ve uzun aralıklarla katılmasını sağlayan irade, “**disiplinli demokrasi**” gereği “**disiplinli hürriyeti**” tercih etmiştir. Tek parti döneminin Başbakanı Recep Peker, devletin ve partinin yayın organında disiplinli demokrasi ve disiplinli hürriyeti, bizlere nasıl bir parola, bir düstur olarak bıraktıklarını açıklamaktadır:

“Biz, düşünen, yazan, söyleyen, çalışan ve kazanan “hürriyetli” ve aynı zamanda cemiyeti koruyan ve yaşatmak için lazım olan bütün kayıtları tanıyan devlet otoritelerinin, milli şeflerin hükümlerine candan uyan ve inanan “disiplinli” bir cemiyet kurma davasındayız(...) Biz nizamlı, emniyetli bir devletin vatandaşlara hürriyetin usaresini tattırırken serseri dağınıklığın, milliyetsiz boşluğun ve en kuvvetli cemiyetleri dağıtıp parçalayan serkeşlik ve itaatsizliğin yıkıp öldürücü tesirlerinden anlayan, bundan kaçan yepyeni bir millet olarak yetişmek istiyoruz. Disiplinli hürriyet!... Bu, Cumhuriyet Halk Fırkası evlatlarına, Halkevlerinde her gün biraz daha yetişip açılan memleket çocuklarına ve bütün vatandaşlara ‘**mot d’ordre**’ (parola veya düstur anlamında) olmalıdır”¹⁶

İşte, demokrasinin gerektirdiğinde faşizmi de doğurabileceğini anlatmaya çalışan bu ifadeler, disiplinli hürriyetin, derin devlet ihtiyacı için malzeme olarak kullanılabileceğini göstermektedir. En azından, bu ifadelerin kullanıldığı Tek Parti/ Şeflik dönemi ile bu günün Çok Partili Demokratik(!) dönemi kıyaslandığında disiplinli hürriyet anlayışının kimler tarafından Anayasalara dercedildiği ortaya çıkmaktadır.

¹⁴ Claude Julien, A.g.e., s.136

¹⁵ İç Hizmet Kanunu Madde.35.

¹⁶ Recep Peker, “*Disiplinli Hürriyet*”, Ülkü, Halkevleri Mecmuası, Cilt.1, Sayı.3, Nisan, 1993, s.177-180.

Siyaseti mutlak olarak kendi inisiyatifinde, gerçek düşmanı da memleket içinde karşıt görüşlüler olarak gören bir zihniyetin, kanunlarla beslenmiş “**sıkıyönetimlere**”, kararnamelerle donatılmış “**sıkı denetimlere**” umut bağlaması kaçınılmazdır. Silahlı-silahsız tüm gücü elinde bulunduran derin devlet ve sahiplerinin bu tür antidemokratik kanun ve kararnamelerle meşruiyet araması artık yadırganmamaktadır. Ülke gizli Kanunlar ve Kanun Hükmünde Kararnameler Ülkesine dönüştürülmüş, bu ülkenin nimetlerinden de kanun dışı güç kullananlar istifade etmekte.

Onarılmayan Meşruiyet

75 yıllık Cumhuriyet yönetimi, Cumhuriyetin temel ilkeleri doğrultusunda Türkiye’ye gerçekten çok şeyler kazandırmış mıdır? Cumhuriyetin temel ilkelerinden en önemlisi olduğu ifade edilen “demokrasi” konusunda¹⁷ ne kadar mesafe alınmıştır? Bu soruya cevap verebilmek için “hukuk devleti”nin hukukunu uygulama mevkiinde bulunanların bu konudaki görüşlerine başvurmakta yarar vardır. Son yıllarda bu demokrat hukukçuların sayıları artmakla birlikte, derin devlete uzaklığı ile temayüz etmiş olanlar referans olarak alınabilirler. Bunlar içinde son yıllarda oldukça etkili görüşlerine tanık olunan Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı Sayın Sami Selçuk’un, Cumhuriyetin Cumhurbaşkanı’na yazdığı bir mektuptan bahsetmek yararlı olacaktır.¹⁸ Mektup, bir istekler manzumesinden ziyade, kırk yıl boyunca siyaseti belirleme yetkisini elinde bulundurmaya çalışan ve son günlerde bunda başarılı(!) da olan bir zata, hukukçu yurttaş kimliği ile yazılmış bir serzenişi andırmaktadır. Üstelik derin devlete hukuk dersi üslubuyla:

“Hakkın özünden söz ettiniz. Çok güzel ama bu kavram 1961 Anayasası’nda kaldı. Anlamı şu idi. Hakkı sınırlamaya yeltenen hiçbir yasa, sınırladığı hakkı/ özgürlüğü ortadan kaldıramaz ve/ya da kullanılamayacak duruma sokamaz. İyi de bu kavram 1982 Anayasası’na girmede ki. Kim bilir belki de lüks kabul edildi ‘Cumhur’ için. Bu kavrama ben de önem veriyor ve onu hukuk devletinin bir güvencesi olarak görüyorum. Öyleyse onu diriltmeye savaşmak gerekmez mi?”

“Konusmanızda yargıçlar yönetiminin demokrasiye aykırı olduğunu söylediniz. Haklısınız. Ancak bunu hangi anlamda söylediğiniz, bilmiyorum. Size göre sanıyorum ki bir ülkenin yönetiminin halka değil, yargıçlara verilmesi demokrasiye aykırı. Bu doğru. Ama eksik bir doğru...”

Yargıçlar yönetimi dendiği zaman anlatılmak istenen şudur:...Eğer bir yargıç, bir yasal hükmü kendi görüşüne uymuyor gerekçesiyle uygulamaktan kaçınır ya da ülkeyi kurtaracağım diyerek onu aşarsa, işte o zaman yasalara göre hüküm kurmamış, ama hükümet etmiş olur. Yargıçlar yönetimi teriminin anlamı işte budur.”

Bu sözler, son aylarda kendini yargı yerine koyan sivil ve asker bürokrasinin, bir siyasi gibi yargıya siyaseti bulaştıran yargı mensuplarının durumunu açıklığa kavuşturmaya yetecek ifadeler olmuştur.

Yine Sayın Selçuk, “referandum ile Plebisit” arasındaki farkı bir ders gibi anlatıyor:

¹⁷ Son yıllarda en önemli nitelik “laiklik” olmuştur.

¹⁸ Mektubun kısaltılmış hali Gazete Pazar’ın 7 Eylül 1997 günlü nüshasında yayınlanmıştır.

“Konuşmamızda 1982 Anayasası’nın %93 oyla benimsendiğini, bu toplumsal sözleşmeye uymak gerektiğini belirttiniz. **Bu görüşünüzün ciddi verilere dayanmadığını ve kolaylıkla çürütülebileceğini belirtmek zorundayım...** Konuşma hakkı yalnızca onundur. Kimsenin yanıtlama hakkı yoktur. Ülke koskoca bir çöldür. Çölde ne yapılır? Susulur elbet. **Kenetlenmiş dişlerle özgürlük türküleri söylenemez ki.** Sonuç başından bellidir. %93 evet. Ama belli olmayan bir şey vardır: Anayasaya evet denmişse devlet başkanı, devlet başkanına evet denmişse Anayasa boşluktur. Peki hangisi meşrurdur? Bu bilmeceyi bu güne değin kimse çözememiştir.”

Sayın Selçuk gerek bu mektubunda gerekse evvelce yayınlanan yukarıda alıntı yaptığımız bir röportajında her ikisinin de meşru olmadığını, bu gayri meşruluğuna karşı Anayasayı yürürlükten kaldırmak, meşruluğunu onarmak ve onurumuzu kurtarmak zorunda olduğumuzu söylemektedir. Mektubun bitiş esprisi muhataplarının basiretine:

“Önemli olan Türkiye’nin laik ve demokratik bir hukuk devleti olduğunu adım başı ilan etmek değil, onu gerçekten öyle yapmaktır.”

Komşunun Aradığı

Cumhuriyet tarihinin başından bu yana Cumhuriyetin temel nitelikleri konusunda yoğun çalışmalar yapıldığı bir gerçektir. Ancak bu gerçeklik, temel ilkelerdeki belirlemelerin tepeden inmece yanlışlığı gibi, bu ilkeleri insan haysiyetine yaraşır biçimde düzeltme yolunda yapılan eleştirilere karşılık bir nevi “komşunun eşeğini” arama şekline dönüşmüştür.

Sistemin işleyişinin erken farkına varan bir kısım vatansever, bu işleyişin gereğini yerine getirmekte bir beis görmemektedir. Bunlar, sistemin belirleyiciliğine soyunmuş önemli zevatın yanında bulunmak, ileride o zevatın yerine geçerek aynı işlevi görmek uğruna her türlü gözbağcılığa hazır tipler ile, derin devleti oluşturmada birbiri ile yarışan birkaç gruptan birinin yanına hasbelkader düşen tiplerdir. Bu ikinci tip, siyasi faaliyete başlarken taşıdığı niyeti unutarak, bir kısım kurullarca seçilmesini, halkın seçimi olarak vehmeden, bu vehmine sonra kendisini inandırandır. Neticede isteğine ulaşır ve derin devlete talip olanlarla birlikte olur.

Kimileri de, kendilerinde bulunan bazı istidatların birileri tarafından keşfedilmesi ile aynı konuma gelir. Fakat bu tür siyasetçiler umduklarına ulaşamazlar ve bir gün kirli mendil gibi bir tarafa atılırlar.

Hangi tipe girse girsin, yukarıda tarifli yapılan siyasetçi ve bürokrat tiplerin, kendilerinin de doğuştan getirdiği haklara, erdemi kalmamış da olsa hedeflenen “demokrasi”ye herhangi bir katkıları düşünülemez. Bu güne kadar yapılmış bir katkı var ise, doğal haklarının farkına varanlar tarafından yapılan katkılardır. Gayrısının göstermelik gayretleri “komşunun eşeğini arama” türündendir.

“Siz yan gelip yatacarken, komşunun hatırı veya etrafın ayıplamasıyla kalkıp, komşunun eşeğini aramak zorunda kalıyorsunuz. İşte o andan itibaren yaptıklarınız, kişiliğinizi ele verir. Bağrıyanık komşu, her yeri didik-didik eder. Bütün ihtimalleri dikkate alır.

Buna karşılık siz, herkesin baktığı yerleri araştırmakla yetiniyorsanız, en azından duyarsız davranmış olursunuz...”¹⁹

İhtiyacımız, Erdemli İnsanlar.

Sayın Selçuk’un sürekli karşılaştığımız ve bu son mektup örneğinde de tanık olduğumuz **“demokrasi dersleri”**nden dolayı “demokrasiye yaptığı katkı” inkâr edilemez. Ancak, temel hak ve özgürlüklerin erdemli ve gayretli savunucularının, “Derin Devlet Mahallesi Sakini Komşulara” ihtiyaçları olmadığını, **“İş bu devlet penceresinden demokrasinin görüleme-yeceği”** kanaatimi arz ederim.

Şayet bir gün, bugün ihtiyacımız olmayan komşularımızın,

*“Eğer biz ulus olarak bir başarısızlıktan dolayı suçluysak, bunun nedeni öğrettiğimiz ideale ulaşmayı başaramamamız değil, hiç utanmadan ulaşmayı denemememizdir.”*²⁰

dediklerine şahit olursak, demokrasiye devlet penceresinde bakılabilir. Net bir şekilde görülemezse de... Demokrasi Devletin Pençesi’nden kurtulabilir. Bizi tatmin etmese de...

KAYNAKÇA

1. Claude Julie, “*Demokrasilerin İntiharı*”, İst: Milliyet Yayınları, 1974
2. Bülent Tanör, *İki Anayasa*, İst: Beta Basım Yayım Dağıtım, 3.Baskı, 1994
3. H. Özdemir, *Rejim ve Asker*, İst: İz Yay, 1993
4. H. Özdemir, “*Türkiye Cumhuriyeti*”, İst: İz Yay., 1995
5. Sami Selçuk, Yeni Yüzyıl, 21.07.1997 günlük Röportaj’dan.
6. *Büyük Sözlük*, Fransızca-Türkçe, İst: Milliyet Yayınları, 1990
7. Taha Parla, “*Türkiye’nin Siyasal Rejimi*”, İst: İletişim Yay, 3. Baskı 1995
8. D. Mehmet Doğan, “*Halka Karşı Demokrasi*”, İst: Beyan Yayınları, 1988
9. Recep Peker, “*Disiplinli Hürriyet*”, Ülkü, Halkevleri Mecmuası, Cilt.1, Sayı.3, Nisan, 1993
10. Emcet Olcaytu, Aydınlık, 22 Nisan 1995.

¹⁹ Emcet Olcaytu, Aydınlık, 22 Nisan 1995.

²⁰ Philip Kurtland’dan aktaran, Claude Julien, A.g.e., s.351.